

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Савицького Якова Федоровича «Адміністративно-правовий статус апеляційних господарських судів в Україні», поданої на добуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 2.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дослідження. Статтею 55 Конституції України становлено, що права, свободи людини і громадянина захищаються судом. Ратифікувавши Конвенцію про захист прав людини й основоположних свобод, Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити кожному право на справедливий суд, тобто розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом. Ключовими принципами Конвенції, з поміж іншого, є верховенство права та належне здійснення правосуддя. Однак, на практиці задекларованих принципів не завжди дотримуються. Держава прагне мінімізувати сторонній вплив на прийняття суддями рішень, забезпечити їх реальну незалежність, безсторонність, об'єктивність та неупередженість. У той час як, очевидно, що хабарництво та поза процесуальне втручання з боку посадових осіб інших гілок влади все ще є актуальним у діяльності судових органів.

Актуальним питанням також є організація роботи суду, ефективність його діяльності, а також правові засади саме для якісного відправлення правосуддя. В цьому аспекті вразливою видається саме господарська спеціалізація судів, яка потрапила у період значної трансформації. З розумінням того, що апеляційні господарські суди є судами другої інстанції та невіддільною частиною господарського судочинства, яке нині потребує удосконалення, з урахуванням реформи судової системи, що проводиться у нашій державі, де реформуванню

адміністративно-правового регулювання діяльності судів відведено важливе місце, актуальність теми дисертаційного дослідження Я.Ф. Савицького не викликає жодних сумнівів. У сукупності, є сенс стверджувати про достатньо обгрунтовану здобувачем актуальність теми його дисертаційного дослідження, що окремо підтверджується зв'язком роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами, оскільки воно спрямоване на реалізацію основних положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII, Стратегії розвитку судової системи в Україні на 2015-2020 роки, затвердженої Радою суддів України 11 грудня 2014 р., Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5 та відповідно до планів науково-дослідницьких робіт Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495) та «Адміністративно-правове забезпечення розвитку судової влади в Україні» (номер державної реєстрації 0117U004649).

Ступінь обгрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність. Ознайомлення зі змістом дослідження, авторефератом, науковим доробком автора дає змогу констатувати належну ступінь обгрунтованості наукових положень і рекомендацій, висунутих у дисертації, їх достовірність і новизну, відповідність вимогам до таких досліджень. Робота має не лише концептуальний характер, але й добре продуману, логічно послідовну, доказову манеру виконання. Окрім цього слід зазначити, що висновки і пропозиції, що містяться у роботі, достатньою мірою оригінальні, не повторюють відомих у науковій літературі, що обумовлюється, у тому числі і вдало обраною методологією дослідження, зокрема використанням таких наукових методів дослідження як діалектичний, аналізу і синтезу, системний, логіко-семантичний, формально-догматичний, порівняльний, дедукції, узагальнення, аналогії та

гіпотетичного припущення, правового прогнозування і юридичної правотворчості, статистичні методи, так і повним і всебічним використанням емпіричного матеріалу. Дисертант опрацював наукові праці українських та зарубіжних вчених, нормативно-правові акти, які стосуються теми роботи, отже джерельну базу дослідження можна вважати цілком репрезентативною. Зазначене свідчить про високий рівень обізнаності автора у питаннях, що досліджувалися.

Робота, підготовлена Я.Ф.Савицьким, характеризується системним підходом до предмета дослідження. Сформульовані об'єкт і предмет роботи відповідають темі дисертації.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження є комплексним та вперше розкриває адміністративно-правовий статус апеляційних господарських судів в умовах судоустрійних реформаций сучасного періоду. За результатами проведеного аналізу сформульовано наукові положення і висновки, запропоновані особисто здобувачем. При чому, робота спрямована на розкриття як теоретичних складових аналізованої проблематики, так і присвячена пошуку шляхів оптимізації діяльності господарських судів в Україні. Досить вдало, на наш погляд, розкрито наукове розуміння апеляційного господарського суду як елемента адміністративно-правових (судово-владних та організаційних) правовідносин як адміністративно-правову, організаційно-правову та адміністративно-процедурну діяльність апеляційного судового органу господарської спеціалізації другого або, у виключних випадках, першого інстанційного рівня з метою створення нормальних умов для здійснення господарського правосуддя, ефективного управління судом, забезпечення його інформаційними, матеріальними, технічними, фінансовими та іншими ресурсами. Неможливо не акцентувати увагу на тому, що автор досить ґрунтовно підійшов до питання з'ясування категорійного апарату та змісту елементів аналізованого концепту. В результаті – окремий розділ

дисертаційного дослідження присвячено розкриттю юридичних складових даної конструкції, а п'ять із восьми підрозділів безпосередньо репрезентують предметну складову дослідження. Цінним для юридичної науки вбачається здійснене наукове узагальнення зарубіжного досвіду адміністративно-правового статусу судових органів апеляційної інстанції, що розглядають господарські та прирівняні до них справи, наслідком чого здобувач виокремив низку положень, які цілком можливо запозичити до вітчизняного наукового простору.

Структура дисертаційної роботи обумовлена метою та завданням наукового дослідження, його об'єктом та предметом. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів; наведено апробацію результатів дослідження; структуру та обсяг дисертації.

Наукова новизна пронизує всю роботу, а тому варто зупинитися на її окремих розділах.

Перший розділ дисертації складається з двох підрозділів, які послідовно розкривають юридичну природу апеляційних господарських судів в Україні та зміст елементів їх адміністративно-правового статусу. У підрозділі 1.1 дисертантом визначено термінологічні та сутнісні характеристики окремих термінів, які синонімічно використовуються до категорії «суд». Для цього він опрацював як акти вітчизняного законодавства та проаналізував думки провідних вчених, так і практику слововживання. При чому, слід відзначити реальну наявність двох протилежних думок вчених щодо аналізованої проблематики. Ми підтримуємо думку здобувача про те, що використання у науковій літературі нових термінів можливо тільки за умови виваженого

підходу, оскільки науковий стиль викладу думок диктує правила «без відтінкового» формулювання, де тавтологічні вирази надають тексту логічності, чіткості. У межах підрозділу 1.2 розкрито поняття та елементи адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів в Україні. У зв'язку з тим, що адміністративно-правовий статус – це сукупний термін, який з поміж власних специфічних особливостей наділений низкою ознак, що мають похідний характер, для визначення поняття адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів в Україні з'ясовано термінологічні та сутнісні характеристики категорій від яких, власне, він походить. На цій основі й сформовано власне бачення змісту, сутності та дефініювання аналізованого концепту.

Окремої уваги заслуговує здійснений автором поділ елементів адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів в Україні на три блоки: 1) загальні, як коло елементів, що є спільними для всіх судових органів такого ж рівня: територія (округ) на якій діє такий суд, порядок створення, реорганізації, ліквідації таких судів, загальні функції та завдання суду та окремо його компетенція, а також статус суддів. Всі ці елементи містяться в Конституції України та спеціалізованому законі; 2) спеціальні – інстанційна спеціалізація аналізованих суб'єктів, що вирізняє їх від судових органів такого ж рівня – тобто повноваженнями суду апеляційної інстанції щодо перегляду або вирішення господарських спорів; 3) специфічні – сукупність закріплених адміністративною нормою засад та організаційно-функціональних правил діяльності апеляційного судового органу, що розкривається: а) організаційно-структурною побудовою апарату суду – засади функціонування структурних частин апарату суду, їх повноваження та компетенція, що надалі реалізується конкретними працівниками; б) специфікою діяльності працівників його апарату – правова природа займаної посади та основні засади діяльності, у тому числі механізми призначення, звільнення,

заохочення, взаємодії та відповідальності, а також їх завдання, посадові обов'язки та права.

Таким чином, слід констатувати про розкриття у межах першого розділу дисертаційної роботи загальнотеоретичних, фундаментальних основ адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів в Україні та підґрунтя для виділення в його межах об'єктивної та суб'єктивної характеристики.

Другий розділ дисертаційного дослідження складається із чотирьох підрозділів, в яких розкриті юридичні складові аналізованої конструкції. У підрозділі 2.1 розкрито об'єктивні характеристики адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів в Україні. Автор здійснив спробу охарактеризувати сформовані в підрозділі 1.2 елементи, які на його думку, формують незалежну від волі окремих особистостей смислову, сутнісну та складову форму адміністративних обов'язків та прав апеляційних господарських судів. При чому, підрозділ 2.2 є логічним продовженням попереднього, оскільки особливим елементом адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів здобувач вважає статус судді такого суду. З розумінням того, що якість виконання основоположних завдань апеляційного господарського суду безпосередньо залежить від осіб, які супроводжують та обслуговують цей процес, у підрозділах 2.3 і 2.4 розкрито статус державних службовців різних категорій, що є працівниками апарату апеляційного господарського суду, зокрема категорії Б (наприклад, начальники відділів), категорії В (головні спеціалісти, начальники відділів, та ін.), а також посадових осіб апарату суду без статусу державних службовців (завідувач архіву, завідувач господарства, та ін.) та інших робітників апарату апеляційного господарського суду. Неможливо не відзначити про позитивне враження від аналізу зазначеного вище на основі діяльності конкретного суду. Таким чином, розділ 2 повністю репрезентує зміст та сутність адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів в Україні.

У розділі 3 здобувачем здійснена компаративістична характеристика статусу судових органів, які здійснюють захист бізнесу (підрозділ 3.1) та надано пропозиції щодо удосконалення напрямків вітчизняного законодавства в аналізованій сфері (підрозділ 3.2). У зв'язку з цим пропонується внесення численних змін і доповнень до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII, Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII, Закону України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 р. № 3674-VI, Господарського процесуального кодексу України від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII, та ін., в аспекті удосконалення та розвитку законодавства про організацію судової влади, розвитку законодавства про здійснення правосуддя, визначення розпорядників бюджетних коштів, реформування суміжних правових інститутів.

Отже, слід відмітити про ґрунтовне дослідження Я.Ф. Савицького заявленої до розгляду проблематики, максимально об'ємне розкриття його об'єктної та предметної складових. Враховуючи зазначене, цілком логічним буде твердження, про що вже зазначалося вище, що зроблені автором висновки є достатньо обґрунтованими, аргументованими та характеризуються високим ступенем достовірності. У сукупності вони свідчать про цілісність проведеного дослідження.

Практична і теоретична значущість результатів дисертаційного дослідження. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані та аргументовані у дисертаційному дослідженні висновки, теоретичні положення та конкретні пропозиції можуть бути використані у науково-дослідній сфері; у сфері правотворчості для вдосконалення чинного законодавства; навчальному процесі під час розроблення та викладання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії адміністративного права»; правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності діяльності Південно-західного апеляційного господарського суду). Висновки, отримані автором, вже використані у певних сферах, про що свідчать наявні довідки

про впровадження одержаних у ході дослідження результатів. Узагальнені здобувачем висновки та рекомендації мають вагому теоретичну та практичну цінність, у тому числі для розвитку вітчизняної правничої науки та окремо правореалізаційної діяльності судових органів, органів судового адміністрування та публічної адміністрації.

Повнота викладу наукових положень в опублікованих працях. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 7 статей у фахових виданнях України та в іноземних виданнях, а також надруковано 3 тези доповідей за матеріалами науково-практичних конференцій, які розкривають основні положення роботи.

Позитивно оцінюючи зміст дисертації в цілому, вважаємо за необхідне **висловити ряд спірних моментів, зауважень, врахування яких може допомогти дисертанту у подальшій науковій роботі в цьому напрямку:**

1. На сторінці 28 дисертації сформовано поняття адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів в Україні, як сукупність юридичних елементів, що характеризують апеляційний судовий орган господарської спеціалізації з об'єктивної та суб'єктивної сторін. При цьому такий підхід презентований як «вперше». Не заперечуємо певного прогресу наукової думки у цьому пункті, проте вважаємо, що здобувач дещо завищив рівень науковості.

2. Потребує обґрунтування запозичена у дисертації теза що: «судова влада реформується дещо повільно. Вона ще не відповідає світовим стандартам внаслідок того, що не повною мірою захищає права та свободи громадян, громадських об'єднань тощо», адже на сторінці 47, автор її не підтримав, одночасно не піддав критики.

3. Дисертант приділяє певну увагу процесуальній категорії «зловживання процесуальними правами» (стор. 77-78 дисертації). Потребує пояснення, яке відношення ця категорія має до аналізованої проблематики?

4. Декларативним і таким, що потребує детального обґрунтування є наступне твердження автора: «при виконанні професійних обов'язків з поміж іншого суддя повинен бути незалежним від своїх колег у рішеннях, які йому належить виносити самостійно та обстоювати гарантії виконання професійних обов'язків, сприяти їх посиленню з метою підтримання й поглиблення інституційної та оперативної незалежності судових органів» (стор. 91).

5. У тексті дисертації та у висновках до розділу 3 (починаючи зі стор. 145) неодноразово стверджується, що в іноземних державах звичний для вітчизняного наукового співтовариства концепт «адміністративно-правовий статус» зустрічається не часто, а застосовується словосполучення «legal status». Хотілось би почути думку здобувача не чи захоплюються вчені-адміністративісти цією категорією.

Вказані зауваження носять дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Структура наукового пошуку повністю відповідає меті і завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі питання, визначені автором. Висновки, зроблені в результаті дослідження, обґрунтовані й самостійні, є результатом концептуального розгляду проблеми. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Викладене дозволяє констатувати високу компетентність автора у питаннях, що досліджувалися. Наукова робота має комплексний характер, виконана відповідно до стандартів класичної науки, демонструє дослідницькі та аналітичні здібності Я.Ф.Савицького, висвітлює авторський погляд на обрану проблему.

Дисертаційна робота є самостійним, завершеним, комплексним дослідженням, в якому логічно, послідовно викладено матеріал та відображені нові науково обґрунтовані результати, теоретичні узагальнення, що у своїй сукупності вирішують конкретне наукове завдання, що полягає у визначенні адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів в умовах

судоустрійних реформаций сучасного періоду. Отже, слід зробити висновок про те, що подана до захисту робота відповідає вимогам п. 9 та п. 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (із наступними змінами), а її автор Я.Ф.Савицький заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
віце-президент з наукових та юридичних питань
Київського міжнародного університету**

Л. А. Савченко

Відділ кадрів
Савченко
авторство старшого
Лал. М
Белешарьова

